

כָּל הַבְּרִיכוֹת כּוֹלֵן פּוֹתֵחַ בְּבִרְוֹךְ וְחוֹתֵם בְּהֵן בְּבִרְוֹךְ, וְכִמּוּ שֶׁמִּצְאָנוּ בְּדוּד (ראה ברכות י, א ותוס' שם ד"ה כל), שכל מזמור שהיה חביב עליו התחיל וסיים בו באותו מטבע לשון (תוס' רא"ש ברכות מו, א).

וּבְרָכָה הַסְּמוּכָה לְחִבְרֵתָהּ, שחותם בה ואינו פותח, לפי שהפתיחה בברוך בברכה הראשונה מועילה לברכה הסמוכה לה (רש"י ורשב"ם). ויש שכתב, שהחתימה בברוך בברכה הראשונה מועילה לברכה הסמוכה לה (תוס' ד"ה חוץ), כיון שאין זה ראוי לכפול ברכה לה' בסמיכות בלא שמפסיק ביניהן בענין אחר (חינוך מצוה תל).

וּבְרָכָה אַחֲרֹנָה שֶׁבְּקִרְיַת שְׁמַע, שאינו פותח בה בברוך, שאף היא נחשבת ברכה הסמוכה לחברתה, שסמוכה לברכות שקודם קריאת שמע. ואין להחשיב את קריאת שמע להפסק, כיון שבברכה זו נאמרת כהמשך לקריאת שמע, שהרי אסור להפסיק בין סוף קריאת שמע שמסיים בה 'ה' אלקיכם', ל'אמת' של תחילת הברכה (ראה ברכות יד, ב), ועל כן יש להחשיבה כברכה אחת ארוכה (רשב"ם). ויש שביאר, שכיון שכל אלו הברכות נתקנו בשביל קריאת שמע, אין היא נחשבת להפסק (ר"ן בשם הרא"ה). ואף שכבר אמר שבברכה הסמוכה לחברתה אינה פותחת בברוך, הזכירה הברייתא ברכה זו בפרט, להשימע לנו שגם היא בכלל ברכה הסמוכה לחברתה (ריטב"א ברכות מו, א). ויש שכתב, שכיון שמפסיק בקריאת שמע, שוב אינה נחשבת לברכה סמוכה לברכות שקודם קריאת שמע, ומה שאינו פותח בה בברוך, שמה שנאמר כאן שכל הברכות פותח בברוך וכו' אינו כלל גמור, ויש יוצאים מן הכלל (רשב"א ברכות שם).

וברכת 'אלוקי נשמה' ותפילת הדרך שאינן פותחות בברוך אף שאינן סמוכות לברכה, יש שכתב, שגם הן יוצאות מן הכלל כברכה אחרונה שבקריאת שמע (רשב"א שם). ויש שכתב, שאינן נחשבות לברכות אלא הן שבח ותפילה בעלמא, ואין צריך לפתוח בהן בברוך (תוס' ד"ה כל). ויש שכתב, שאכן הן סמוכות לברכה, ש'אלוקי נשמה' סמוכה לברכת 'אשר יצר' (שו"ת הרא"ש ד, א), וכן את תפילת הדרך יש לסמוך לברכה אחרת לפנייה (טור א"ח ק, ג, בשם מהר"ם מרוטנבורג). ■ ולחלוקה, הובאו כמה דעות בענין זה (ראה שו"ע א"ח ו, ג ומשנ"ב שם, יב, מו, ו-כ; רמ"א שם ק, כח).

וְהַטָּבִי וְהַמְּטִיב פּוֹתֵחַ בְּבִרְוֹךְ וְאֵינוֹ חוֹתֵם בְּבִרְוֹךְ, ואף שסמוכה לברכת המזון, מכל מקום היא פותחת בברוך כיון שהיא ברכה שנתקנה בפני עצמה על הרוגי ביתר (ראה ברכות מט, א), ואינה נחשבת כהמשך של ברכת המזון (רש"י ורשב"ם). ויש שביאר, שכיון שהיא ברכה ארוכה ראוי היה לחתום בה בברוך, אלא שכדי להבדיל אותה מהברכות הראשונות שהן מדאורייתא והיא מדרבנן, העבירו את הברכה מהחתימה לפתיחה, ולא אמרו שגם יחתום בברוך, שאם כן היא תהיה יותר מהברכות דאורייתא שבהן יש רק חתימה (ריב"ז ברכות מו, א).

זֵיל אֲמַטִּי לִיָּה כְּלַכְלָה פְּרִירִי וְחִזִּי הִכִּי אֲבָדִיל, שהרי אסור לאכול קודם הבדלה, וכדי לאכול את הפירות הוא יצטרך להבדיל, וכך תוכל לראות כמה הבדלות הוא מזכיר, וכיצד הוא חותם (ע"פ רשב"ם). ובדוקא שלח לו דבר מאכל, כי לא היה יכול ללמוד מההבדלה שהיה עושה עולא כדי להתיר לעצמו עשיית מלאכה, כי לזה ודאי די בהבדלה אחת (מהר"ם חלאווה. וראה בביאורנו לעיל ע"א ד"ה ונהגו).

אָמַר לִיָּה בְּרוּךְ הַמְּבָדִיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחֹל וְאָמַר וְתוֹ לֹא - שלא אמר עוד הבדלות, וכן לא חתם (רש"י ורשב"ם). ויש שביאר, שאמר את כל נוסח ההבדלה אלא שלא חתם (תוס' להלן קה, א ד"ה קשיא).

אָמַר לִיָּה רַבְּרַבְנִיתָהּ דְּמָר וְסַרְרוּתָהּ דְּמָר, וביאור כפל הלשונות 'רב רבנותיה דמר' ו'סררותיה דמר', הוא משום שניתן לפרש את הנהגתו של רב יצחק שלא הלך בעצמו, באחת משתי דרכים, או מחמת שראה בשליחות הבאת הפירות לעולא פחיתות כבוד עבדו, ולכן לא עשה את מצות אביו בעצמו אף ש'מצוה בו יותר מבשלוחו' (ראה קידושין מא, א). כדן 'זקן ואינו לפי כבודו', ועל כך הוכיחו אביו שאם זה היה טעם הנהגתו, הפסיד מחמת 'רב רבנותיה' במה שהחשיב את עצמו ונהג בגדלות. ומאידך יש להבין את הטעם שלא הלך בעצמו להיפך, כיון שלא ראה את עצמו ראוי לשליחות זו ללכת בעצמו להתייצב לפני עולא, וגם על טעם זה הוכיחו אביו, שהפסיד מחמת 'סררותיה', דהיינו שסר מהדרך הישרה, והפסיד בכך שלא יאמרו את השמועה מפיו (קרבן תודה; הערות הגר"ש אלישיב).

וממה שקרא רב יהודה לבנו 'מר' בלשון כבוד, יש להוכיח שמותר לאב לקרוא לבנו בלשון כבוד [ואין בכך זלזול בכבוד האב] (מהר"י ברונו קלט).

נִרְמָא לִיָּה לְמַר דְּלֹא תִּימָא שְׁמַעְתִּיהּ מִפּוּמִיָּה, ויש לו בזה הפסד, כי 'כל תלמיד חכם שאומרים שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דוטבות בקבר' (יבמות צו, א), ועכשיו שלא הלך בעצמו אלא שלח את אביו, לא יאמרו שמועה זו מפיו אלא בשם אביו (רשב"ם). ואפילו שהלכה זו לא היתה חידוש של אביו אלא של עולא והוא רק מסר מה היתה הנהגתו, בכל זאת נקראת השמועה גם על שם אביו, וזוכה ששפתותיו ידובבו בקבר (הערות הגר"ש אלישיב). ואף שרב יצחק הביא לאביו את דברי אביו, מכל מקום אין מזכירים את שמו, כי הדין הוא שמזכירים רק את הראשון - דהיינו אביו בעל השמועה, ואת האחרון - דהיינו רב יהודה שהביא את הדברים לבית המדרש, אבל את רב יצחק שבאמצע אין צריכים להזכיר (בני חיי, ע"פ גמ' ניד נז, ב). ויש שכתב, שאף אם נחשב רב יצחק כמי שהביא את הדברים לבית המדרש, מכל מקום רק בעל השמועה זוכה ששפתותיו דוטבות בקבר (לימודי ה' עח). ויש שכתב, שמעיקר הדין אין צריך להזכיר רק את בעל השמועה, ומה שמצאנו שמזכירים גם את מי שהביא את הדברים לבית המדרש, אינו חובה ולא בכל מקום נוהגים כן (פתח עינים [לחיד"א]).

המשך מעמוד קודם

כָּל הַחוֹתֵם מִקֹּדֶשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַמְּבָדִיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחֹל מְאִרְכִּין לֹא יָמִיו וְשָׁנוּתָיו, על דרך מה שאומרים 'המחמיר תבוא עליו ברכה' (הערות הגר"ש אלישיב). והיא מידה כנגד מידה, שכנגד מה שמאריך בחתימה מאריך לו ימיו ושנותיו (שדה יצחק).

שנראה כמודה למינים ח"ו שיום ראשון הוא היום הקדוש, ובזה מבואר מה דלא 'לייט אביו' אלא על מה שאמר רב ולא על מה שכבר אמר כן רבי יוסי ב"ר יהודה בבביתא, כי הוא היה קודם שבאו המינים (הגהות רא"מ הורו"ק).